

DE STICHTING DER HOOGERE BURGERSCHOOL TE ROLDUC,

GEZIEN MET HET OOG VAN DEN EERSTEN LEERLING.

.....

In de zestiger jaren van de vorige eeuw was het Lager Onderwijs wel geregeld, doch tusschen de Lagere School en de Universiteit was het onderwijs door geene wettelijke bepalingen beperkt. Toelating tot de Universiteit werd verkregen door een toelatingsexamen, afgenomen aan de Universiteit zelve en door hare Professoren. Er waren wel talrijke scholen tusschen de Lagere School en de Universiteit, doch deze waren meestal slechts ingesteld om te voldoen aan bepaalde bijzondere of locale eischen. Zoo bestonden er Latijnsche scholen, Industriescholen, Lycea, Hoogere Stadsscholen, enz. Wettelijke orde was er echter niet. Te Rolduc bestonden drie afdeelingen: het „Seminarie”, het „Institut allemand” en het „Institut hollandais”. Toen ter tijd was te Rolduc het Fransch de algemeene omgangstaal; van daar de fransche benamingen, waarvan vele nog heden in gebruik zijn, en die wij zullen blijven gebruiken, zeker als wij zijn dat ze door elk Rolducenaar zullen begrepen worden.

Het „Seminarie” was het klein Seminarie van het Bisdom Roermond, en bestond uit 8 klassen; sixième, cinquième, quatrième, troisième, poësie, rhétorique, philosophie inférieure, philosophie supérieure. De leerlingen van de rhétorique werden in staat geacht om het toelatingsexamen voor de Universiteit af te leggen. Ze moesten echter afzonderlijk voor dat examen worden gedrield. De afdeling Seminarie is na 1876, bij de invoering van de wet op het H. O. omgezet in Gymnasium. Zij is tevens klein Seminarie gebleven en de twee klassen Philosophie zijn als propaedeutis voor de Theologische studiën dus ook behouden.

Het „Institut allemand” was eene kleine school van drie klassen, bestemd voor de duitsche leerlingen van de omstreken. Kort na de invoering der H. B. School is het opgeheven.

Het „Institut hollandais” bestond uit 3

klassen: sixième, cinquième en troisième. Het is door toevoeging van twee klassen: seconde en première veranderd in Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus.

Den 2den Mei 1863 werd in ons vaderland ingevoerd de Wet op het Middelbaar Onderwijs. Reeds korten tijd na dien, werd door den Directeur van Rolduc in overleg met den Bisschop besloten om het Instituut geleidelijk te vervormen tot Hoogere Burgerschool. Geleidelijk zeggen wij, want allerlei moeilijkheden, wij willen zwijgen over de financiële, deden zich voor, die de verwezenlijking van het plan noodzakelijk eenige jaren moesten vertragen. Het leerplan der drie klassen van het Instituut werd wel onmiddellijk in overeenstemming gebracht met de eischen der nieuwe wet, maar er moest aan gedacht worden twee nieuwe klassen toe te voegen. Want men wilde in elk geval eene Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus.

De groote moeilijkheid bestond in het gebrek aan leeraars. Wel is waar gaf Art. 83 der nieuwe wet aan de leeraren van het Instituut de bevoegdheid om met hun onderwijs aan die inrichting voort te gaan ook in de hoogere klassen; maar de omvang en de aard van het onderwijs in première en seconde is toch heel anders dan in de lagere klassen, zoodat de voor de hoogere klassen bestemde professoren naast hun veelvuldige bezigheden nog de taak van voorbereiding voor dat onderwijs op zich moesten nemen. Er waren echter ook nieuwe vakken in première en seconde te onderwijzen, vakken die op het Instituut slechts van ondergeschikten aard waren of daar niet werden onderwezen, als beschrijvende meetkunde, natuurkunde, scheikunde, natuurlijke historie, cosmographie, staatswetenschappen. Het was zeker geen werk voor de oudere H.H., die toch ook op hun tijd pastoor wenschten te worden, om zich daartoe voor te bereiden. Nieuwe, jongere krachten moesten worden aangekweekt.

Een eerste middel daartoe was: studie aan eene Universiteit en het behalen van een graad, die volgens de M. O. wet bevoegdheid tot onderwijs gaf. Een jonge priester uit het Seminarie, de Eerw. Heer Spijkers werd dan ook naar de Leidsche Universiteit gezonden, om daar te studeeren in de Faculteit der Wis- en Natuurkunde, omdat de bevoegdheid tot het geven van onderwijs, door de examens in die Faculteit verkregen zich over een aantal vakken uitstreckte, als: wiskunde, natuurkunde, scheikunde, natuurl. historie en cosmographie. Het onderwijs en het verblijf aan eene Universiteit is echter duur, zoodat genoemd middel om leeraars te verkrijgen toen der tijd slechts weinig kon worden toegepast.

Een ander middel verstreckte de wet M. O. zelve. Zij had een groot aantal akten voor enkele vakken ingesteld, wier bezit verkregen werd door een examen voor eene Staatscommissie, en die het recht gaven om onderwijs te geven in het betreffende vak. Een aantal jongere professoren van Rolduc werden aangewezen om zich voor eene of andere akte voor te bereiden. Die voorbereiding was toen der tijd waarlijk niet gemakkelijk. Het tijdsverloop sedert de invoering der M. O. wet was zoo kort dat zich in dien tijd nog geen regelmatige toestand had kunnen vormen. Wel gaf de wet voor elke akte een kort programma van hetgeen geëischt kon worden, doch een programma is steeds zeer rekbaar, zoodat de examinatoren niet wisten hoe ver zij mochten, en de examinandi niet hoe ver zij moesten gaan. En bij wien konden de studeerenden hunne opleiding zoeken? Den meesten kandidaten bleef dus slechts over zich door eigen studie voor het akte-examen voor te bereiden. Zóó geschiedde het ook te Rolduc. Het is dus wel te begrijpen welk een harden tijd de aanstaande akte-professoren hebben gehad. Naast H. Mis en brevier, naast surveillance en promenade, naast hunne lessen en de voorbereiding er van, naast surveillance in de studie, hadden die H. H. dan nog de zware studie voor hun aanstaand examen. Waarlijk, die voorbereiding kostte veel tijd, hard werken en zeer groote toewijding. Als leerling van Rolduc, 1870—1874, heb ik van dat alles natuurlijk niets geweten. Doch

de meeste der toenmalige professoren en aanstaande leeraren zijn later mijne goede vrienden geworden en met velen hunner, ook der ouderen, heb ik in Eindexamen-commissies zitting gehad. Van deze heb ik veel vernomen.

Ten bewijze dat ook in ernstige zaken de note comique niet ontbreekt, moge het volgende dienen:

De Eerw. Heer X. * zou scheikunde studeeren. Een der oudere professoren wien het wél van Rolduc zeer ter harte ging, de Hoogeerw. Heer P. Marres, zeide hem in zijn onvervalscht Maastrichtsch dialect: „Zuug X, iech kin van chémie gein boen, en diech mos et lieëre. Noe mos tiech et miech zoelang expliceere, tot det iech et begriep. Dan kins tiech et ouk.” Zeer paedagogisch! Zoo gezegd, zoo gedaan.

Op zekeren dag liep de Directeur, Mgr. Everts, onrustig, zenuwachtig en steeds opsnuivend door den corridor. 't Was in den hoek nabij den dikken toren. Een paar professoren die hem tegen kwamen, hield hij aan. „Mais sentez donc! Quelle odeur infecte! Est ce qu'il y aurait un défaut aux latrines?” Niemand wist eene verklaring. De chemie was destijds te Rolduc nog in haar kindscheid. Eindelijk opende men eene deur op de plaats waar de reuk het sterkst was. En daar zaten de H. H. X. en Marres in eene onbeschrijfelijke atmosfeer, de een doceërend, de andere luisterend, met de kalmte van twee sachers, die de vredespijp rooken. De Heer X had vergeten het zwavel-waterstof-toestel buiten werking te stellen.

Het is de zeer groote verdienste van den toenmaligen Directeur, Mgr. Everts, om onmiddellijk te hebben ingezien van welk belang de oprichting eener Katholieke Hoogere Burgerschool zoude zijn voor de studeerende jeugd van ons vaderland. Hem komt de verdienste toe, de éérste te hebben gesticht. En zoo stonden dan, dank zijn krachtig initiatief, op het einde van het schooljaar 1871—72 de professoren van de aanstaande seconde gereed, ieder met een injectiespuitje en een

*) De heer Lienaerts, later leeraar in de Cosmographie.

fleschje gecondenseerde wetenschap, wach-
tend op den eersten patient.

Als 't kindje binnenkomt, juicht heel het
huisgezin.

Men haalt het met gevele en zoete woord-
jes in.

Dat kindje was een bengel van 17 jaren,
die nu voortaan maar de pluralis majestatis
van den schrijver zal laten varen voor het
pretentieuse „ik” van zijn persoon.

Ik heb heusch geen kleine verbeelding van
mij zelven als ik er aan denk, dat ik de éérste
leerling ben geweest van de éérste Katho-
lieke H. B. S. in Nederland en de éérste, die
van Rolduc uit eindexamen heeft gemaakt.
Ik denk er ook niet aan om te protesteeren
tegen de eereplaats, dien men mijn naam ja-
renlang gegeven heeft, tegen den binnenkant
van het deksel van den pupiter in de première
en thans op een mooie lijst. Dat komt mij
toe! De geachte lezer moge dit een gebrek
aan bescheidenheid vinden mijnerzijds en
schouderophalend afkeuren als ik eens met
lof over mij zelven zal spreken. 't Mag zijn
maar 't laat mij koud als vast koolzuur. Nur
die Lumpen sind bescheiden.

Op de troisième waren wij met z'n twaal-
ven. Voor mij was die klasse voor een gedeel-
te gemakkelijk, omdat ik reeds de derde klas-
se van de H. B. S. met 3-jarigen cursus te
Venlo had doorgemaakt, waar de studie der
wiskunde, natuurkunde en scheikunde uit-
gebreider was dan te Rolduc. Daarentegen
was men te Rolduc veel, veel verder in de ta-
len. Ik heb dan ook voor de talen hard moe-
ten werken, te meer, wijl ik als waarschijnlijk
eenig leerling voor de seconde duchtig op
de stang werd gereden. Tot verpoozing heb
ik in de Natuurkunde-les heel wat zitten pra-
ten met mijn vriend A., * die voor den handel
bestemd was en wien dus de geheele natuur-
kunde niets bommen kon, wat mij menig
uitbrander heeft bezorgd van onzen zoo goe-
digen professor.

Van de scheikunde-les herinner ik mij nog

een incident. Er werd zuurstof gemaakt uit
chloorzure kali, zonder bruinsteen. Toen der
tijd had men nog geen caoutchouc-stoppen;
men gebruikte kurken-stoppen en om de
gaatjes tusschen het glas en de kurk dicht
te maken werd stijve klei gebruikt. Een pro-
baat middel, dat ik den H. H. scheikundigen
in tijd van nood beslist aanraad. Onze profes-
sor, de genoemde Heer X, vond toevallig de
anders altijd voorradige klei niet en smeerde
de kurk dicht met vet. Het resultaat was
verrukkelijk. Eerst verscheen een glinsterend
sterretje in de kolf, toen een miniatuur
bliksemstraal, eindelijk een heel vuurwerk.
Wij vonden de proef eenig mooi. Ik zie nog
het gezicht van den professor, verbaasd,
maar toch met den zachten, genoegelijken
glimlach van den chemicus, die meent eene
nieuwe eigenschap van de zuurstof op het
spoor te zijn. Totdat de heele boel met een
geweligen slag uit elkaar vloog. Kolf, kurk,
afvoerbuiss, alles ging tegen het plafond op en
wij onder de bank. Waar de professor ge-
bleven is, is tot heden ten dage niet opge-
helderd. Maar weg was hij. Toen wij na het
evenement elkander voor het eerst weerza-
gen, speelden wij kiekeboe, wij met den kop
juist boven de bank en de professor met den
zijnen heel eventjes boven de experimenteer-
tafel.

Onze professoren hadden een talent om
onzen ijver aan te zetten. 't Was ons een wa-
re sport wie in de compositie No. 1 zoude
zijn. 't Ging meestal tusschen mij, mijn vriend
A. en nog twee anderen. Vooral in 't Fransch,
het hoofdvak, was de strijd hevig. Ik kon A.
niet overwinnen. Bij de laatste compositie
kregen we te analyseeren: Athalie, en mocht
ten doorwerken zoolang als we wilden. Na
afloop hoor ik mij nog tegen A. zeggen: „Zoo!
nu heb ik je er onder!” En 't was zoo, ik was
No. 1. De troisième hollandaise eindigde voor
mij met een „13 fois nommé”. Ik heb U ge-
zegd, geachte lezer, dat ik niet bescheiden
ben, maar het moge U een denkbeeld geven
hoe het proefkonijntje van de H. B. S. heeft
moeten werken en hoeveel toewijding de
professoren hadden.

Anno 1872, September, begon het genoeg-
lijkste jaar van mijn schooltijd: de seconde.

*) Theodoor Ariëns, overleden broer van pas-
toor Alph. Ariëns, den bekenden pionier onzer
drankbestrijding.

Van de 12 jongens uit de troisième waren er maar twee overgebleven n.l. A. en mijn persoon. Een derde: v. H., * een indische jongen, kwam er bij. De professoren waren:

De Heer Spijkers: Wiskunde behalve Stelkunde, Mechanica en Natuurkunde.

De Heer Dr. P. Vermeulen: Scheikunde, Warenkennis en Nat. Historie.

De Heer Lienaerts: Cosmographie.

De Heer Dr. Geenen: Geschiedenis en Engelsch.

De Heer Moubis: Stelkunde en Aardrijkskunde.

De Heer Menten: Staatswetenschappen en Fransch.

De Heer Knittel: Handelswetenschappen.

De Heer Claessen: Nederlandsch.

De Heer Wimmers: Duitsch.

De Heer G. Slits: Teekenen.

De H. H. Vermeulen en Knittel waren leeken. De Heer Vermeulen was Dr. in Wiskunde, Natuurkunde, Nt. Historie, enz. Er bestond destijds n.l. maar één doctoraat in elke faculteit. De E. H. Spijkers was candidaat in Wis- en Natuurkunde en bezat daardoor de bevoegdheid om onderwijs te geven. De E. H. Claessen bezat de akte M. O. Nederlandsch. De E. H. Geenen was Dr. in de theologie van Rome, doch ontleende zijne onderwijsbevoegdheid met de andere genoemde H. H. aan de reeds genoemde overgangsbepalingen der M. O. Wet. Een vreemde combinatie van vakken bij sommige H. H! Geschiedenis en Engelsch; Stelkunde en Aardrijkskunde; en niet het minst Staatswetenschappen en Fransch, qui hurlent de se voir ensemble. De oorzaak lag juist in de overgangsbepalingen.

Professor van de klasse — tevens ook godsdienstleeraar — was de E. H. Moubis, een der oudere H. H. Hij wilde vooral van ons flinke, brave jongens maken — wat hem hopelijk ook gelukt mag zijn —. Bij al zijn goedheid en goedigheid wist hij als 't noodig was ons ook te doen luisteren. Wat hij wenschte, deden wij, wij voelden in hem den vromen priester, die zich als onzen geestelijken vader beschouwde en onderwierpen

ons ook met overtuiging aan zijn raad en zijn gezag. Wij hielden veel van hem en hij veel van ons. Hadden we eens een of ander katekwaad uitgehaald dan trok hij ongevraagd steeds onze partij bij den ook goeden maar wat strengeren Directeur.

De Eerw. Heer Moubis vond zich wèl een trapje hooger geplaatst in waardigheid sinds hij professor van de seconde was, en zijn jongens stonden in zijn oogen ook wat boven het gewone plebs der andere studenten. „Vous êtes les philosophes de l'Institut.” Dat woord is van hem, en men zeide indertijd dat hij „unguibus et rostro” de meening verdedigde dat de leerlingen van de seconde en première rehtens toegang moesten hebben tot het casino of ten minste een casino voor zich dienden te bezitten. Wat er van zij, een casino hebben première en seconde niet gehad en hebben het ook nog niet. In latere jaren werd het wèl voor het onderwijs in de scheikunde een onafwijsbare eisch geacht, dat de leerlingen zich veel zouden oefenen in het maken van analyses in het laboratorium. En dat ging niet zonder rooken! Van wege de zwavelwaterstof, weet je!

„Vous êtes les philosophes de l'Institut. Wij met ons drieën hebben geen gebruik trachten te maken van die uitspraak, wij waren zoete jongens. Men zegt dat echter eenige jaren later, première en seconde zich begonnen te „voelen.” Maar toen waren ze al heel spoedig uitgephilosopheerd. Daar zorgde de Directeur voor.

Herfst en winter gingen voor ons voorbij als gewoonlijk. Wij hadden onze lessen meest alle op de kamers der H. H., waarbij uit den aard der zaak veel geroookt werd. *) Een vast leslokaal voor de seconde was er nog niet. De vleugel voor de Hoogere Burgerschool was in aanbouw. De H. Spijkers had zelfs een groot bord vóór zijne bibliotheek laten maken en daarop leerden wij de geheimen der Wiskunde en der Mechanica.

Het was hard werken voor mij. Mijne twee

*) De geachte lezer moge bedenken dat in die jaren het rooken slechts bij uitzondering aan de jongens werd toegestaan. Een of twee malen per maand en bij de feestelijke gelegenheden, gedurende een paar uren. Messieurs les philosophes mochten elken dag op hun casino rooken.

*) Ferdinand van Horn uit Padang.

medeleerlingen, die op het einde van het schooljaar Rolduc zouden verlaten, werkten precies zooveel als zij wilden, en zonder straf op te loopen. Zij volgden ook niet alle lessen, merkwaardiger wijze echter wel Kosmographe en Natuurlijke Historie.

In de Kosmographe illustreerde de H. Lienaerts het bekende bewijs voor de bolvormigheid der aarde n.l. dat men op zee van een naderend schip het eerst de top van de mast ziet opduiken enz. met behulp van een vierkante lucifersdoos en een kurketrekker. Daardoor werd ons de rondheid van de aarde bijzonder duidelijk. Dit zou een mooie bijdrage kunnen zijn voor een verhandeling over de „Evolutie der leermiddelen.”

Een andermaal, bij de bespreking van ebbe en vloed, werd ons verzekerd dat als de maan een zekere meridiaan passeert alle menschen, die op de geheele aarde onder dien meridiaan wonen precies op hetzelfde oogenblik hoog water hebben. Hum!

Ik had gaarne een muziekinstrument leeren bespelen om deel te kunnen uitmaken van harmonie en orkest. Maar dat mocht niet. Men was bang dat de noodzakelijke oefeningen nadeel zouden doen aan mijne studies. Er ontstond toen een vacature voor de dikke trom, waarvoor ik solliciteerde. Na veel moeite en op ernstige belofte dat mijne studies niet zouden lijden werd ik benoemd. De nog in functie zijnde artist: Toni Sm., * 1) zou mij inwijden in de geheimen van het vak: het tellen der rustpauzen, de zachte en harde slag, het nabootsen van donder en geschutsvuur — het laatste met het oog op voorstellingen in de aula, — enz. enz. Als propaedeutis zou ik beginnen met de bekkens, ook klaters genoemd. De groote repetities, die meest altijd onder promenadetijd werden gehouden, waren gezellig. Wij werden echter slechts geroepen bij vol orkest en dat gebeurde niet zoo heel dikwijls.

Op een mooien zomerschen promenadedag was er repetitie van het kleine orkest. Wij waren daarbij niet noodig en waren met de andere jongens in het bosquet. Toen kreeg

ik op eens de boodschap van den muziekdirecteur dat wij naar de repetitie moesten komen: het orkest kon de maat niet houden. Spoedig had ik de kleine trom, d. i. v. O. 2) gevonden, en toen gingen roffeltrom en klaters op zoek naar de dikke trom. We vonden ze op haar rug in het warme gras liggend te droomen. „Toni, we moeten naar de muziekzaal, ze kunnen de maat niet houden.” Toni keek op en een schaduw van teleurstelling gleed even, toch ook maar heel even over zijn gezicht. „Goed,” zeide hij tegen ons, en: „ik kom dadelijk terug” tegen zijn vriend, die al even lui in het gras lag. De laatste woorden waren mij wel eenigszins vreemd, maar ik dacht, dat komt omdat ik nog niet genoeg muziek ken. In de muziekzaal wees de directeur ons naar onze plaats, terwijl het orkest verder speelde. Men bewerkte, als ik wel heb, de ouverture van Dichter und Bauer. De muzikale en maatvaste dikke trom luisterde een oogenblik, schijnbaar zeer aandachtig, wees toen op het notenblad midden in eene pauze en zeide mij: „Daar zijn ze, tel jij nou verder.” Het orkest speelde door. Eindelijk, in een fijn, delicaat pianissimo was ik uitgeteld en gaf het teken. Toen barstten we los. Diep over onze muziek gebogen om toch vooral ons niet te vergissen, in een ontzaglijk fortissimo bomden en klaterden en roffelden we er op los. Nu en dan meenden wij eene stem te hooren, maar we konden niets verstaan. Eindelijk greep de directeur de trompet van een der spelers en blies ons een schetterende fanfare recht in de ooren. Toen moesten we wel ophouden. En met het onschuldigste gezicht en een uitdrukking van „Hebben we 't hem dat nou niet netjes geleverd,” keken we op. De rest van de ouverture werd afgespeeld in Kerkraadsch plat: „Ihr Lausbuben, ihr Schingöster, Rrrr.... aus!”

„Zoo! nu gaan we weer naar 't bosquet” zei Toni buiten de deur.

Met het eerste lentebloempje in Gods vrije natuur, brak voor ons leerlingen der tweede een gouden tijd aan. Onze professor in de Nat. Historie wist toen den Directeur te

1) Mr. A. Smits, overleden te Nijmegen, 8 Juli 1922, vader van den E. H. André Smits, leeraar te Rolduc.

2) Dr. R. van Oppenraay. S. J., assistent-generaal van de Sociëteit van Jezus te Rome.

overtuigen, dat wij absoluut moesten gaan botaniseeren. Enkele malen in den beginne, ging de leeraar mee om ons het botaniseeren te leeren, doch al spoedig hadden wij het te pakken en mochten alleen gaan. Eerst slechts gedurende de promenades-uren, maar spoedig vroegen wij verlof om ook in de recreatie na het diner te gaan, wat ons werd toegestaan. Natuurlijk hadden we vooraf de voorspraak van onzen ijverigen leeraar ingeroepen. Thans, na bijna vijftig jaren, durf ik wel mededeelen, dat wij tot het einde van het schooljaar eene vrijheid hebben genoten zooals nooit een leerling heeft gehad en ook nooit meer zal krijgen. Hoe ver die vrijheid zich uitstreckte heeft wel nooit iemand geweten, behalve onze goede klassenleeraar, dien we alles vertrouwden en die zweeg. Wij waren overigens verstandige jongens. Aan onze kameraden hebben we geen woord gezegd, we waren altijd precies op tijd in klas, studie, lof, enz. In de recreaties na het diner bleven we op de speelplaats of kropen in de boschjes van het professors bosquet, maar op de promenades-dagen gingen we direct na het diner uit en hadden ruim drie uren vóór ons. Zoo hebben we de verre omstreken van Rolduc met alle wegen, voetpaden, en boschjes leeren kennen. En zoo kenden we ook alle hoeken en gaatjes van de oude abdij zelve. We hadden natuurlijk geen sleutel en 't ware ook onhandig geweest iedermaal er een te vragen. Er waren wel andere wegen om buiten te komen! Wij hadden steeds eenige gedroogde exemplaren van de *Nicotiana tabacum* in den zak. We gingen immers botaniseeren! Op warme dagen strekte zich ons onderzoek ook uit over de *Cerevisia bavarica*. De beste exemplaren groeiden in de wachtkamer 3e klasse van het station Herzogenrath. Ook in de wachtkamer 2e klasse groeiden ze, doch daar wilden we liever niet komen, daar kon eens een professor zijn, die op reis ging.

Het kon niet uitblijven of de H. H. Professoren moesten ten slotte wel begrijpen dat het „botaniseeren” een pretext was. Pour sauver les apparences hadden we altijd een loupe bij ons en de noodige bloemen in den zak, discussieerden zelfs als een professor ons

tegen kwam. De meeste H. H. echter, die wij ontmoetten, groetten ons vriendelijk en maakten een praatje. Een enkele — „die over tucht en orde” wat strengere begrippen had, — meende wel verplicht te zijn ons reden en uitleg te vragen waarom wij daar ter plaatse waren en of wij verlof hadden; gevolgd door eene kleine vermaning. Maar daarbij bleef het toch. 't Is een gouden tijd geweest.

Op de première was ik alleen. Mijn vriend A. en v. H. hadden Rolduc verlaten. A. heb ik niet meer weergezien en thans is hij overleden. v. H. is terug gegaan naar Indië.

Ik had mijne lessen nu steeds op de kamers van de H. H., 't waren als het ware privaatslessen. De gouden vrijheid uit de seconde heb ik gedurende het geheele schooljaar behouden. Zelfs mocht ik studeeren in het bosquet, wat mij oogluikend werd toegestaan. Daarentegen ben ik slechts weinig uitgegaan gedurende de promenades. De pret was er af, ik was alleen.

Hier meen ik iets te mogen inlasschen omtrent de vrij hevige aardbeving van 22 October 1873. Ik had toen juist les in Mechanica op de kamer van den E. H. Spijkers. De kamer zag uit op het carré en vanaf mijne plaats tegenover het venster kon ik de boomen in het carré zien en tevens over het dak van den vleugel tusschen kerk en dikken toren de kruinen van eenige hooge boomen nabij de aula. Geheel plotseling ontstond een geruisch alsof een hevige wind door de boomen ging. Ik keek op, doch zag de boomen *niet* bewegen. Geheel plotseling hield het geruisch op. Na een kort tijdsverloop van hoogstens 4 seconden, van absolute stilte ontstond een hevige schok. De hanglamp kwam in schommelende beweging, de bibliotheek eveneens, de deur van de kamer en verschillende deuren op de corridor sprongen open. Toen was alles voorbij.

Studeeren en werken moest ik in de première nog heel wat meer dan in de seconde. Ik was de eerste, die eindexamen moest doen, en men wilde met mij een „mooi figuur” maken. De groote vrijheid, die ik genoot, is wel een compensatie voor de studie geweest. Ieder professor meende, dat zijn vak hoofdvak was, waarin ik minstens een 8 moest behalen en dat het heil van de Katholieke Kerk in het algemeen en dat van Rolduc in het bijzonder uitsluitend van dat

cijfer afhing. Maar ook ik wilde slagen en goed slagen. De wilskracht er toe, het volhardingsvermogen en de werklust; mijne professoren hebben ze aangekweekt en ontwikkeld. Ze deden dat met verstand, geduld, en goedheid, maar ook met een ijzeren energie. Deze zijn het grootste goed dat ik aan mijne professoren te danken heb. Ik ben en blijf er hun dankbaar voor.

Ten slotte had ik een lijstje gemaakt. Voor elke week waren op dat lijstje twee vakken genoteerd, voor welke ik in die week niets kon doen. 't Ging niet anders. Den H. Moubis, mijn klasseprofessor had ik het lijstje medegedeeld en alle Professoren namen er langzamerhand vrede mee, behalve de H. Geenen, de geschiedenisleeraar. Die was onverbiddelijk en als ik mijn les niet of slecht kende — en dat gebeurde als Z. E. „de week” had, tweemaal — kreeg ik een kranigen uitbrander. Maar geholpen heeft dat niet, op zijn tijd had hij de week.

Het beroerdste vak was voor mij de „Beschrijvende Meetkunde”. Ik ben er te Rolduc nooit achter kunnen komen; en bij 't eind-examen heb ik in het mondeling-gedeelte een 2 er in gekregen. Maar mijn professor kende ze toenmaals zelf niet voldoende. Goed verklaarbaar; aan de Universiteit werd ze niet gedoceerd en door eigen studie zonder leiding het juiste mechanisme der B. M. achterhalen is uiterst moeilijk.

Eindelijk het Eindexamen! Ik geloof dat toen het geheele professorale Rolduc op stelten heeft gestaan. De eerste leerling van de eerste bijzondere H. Burgerschool, en nog wel eene Katholieke, en dat in het bloeitijdsperk van het liberalisme, moest eind-examen doen! 't Gebed zal mij niet ontbroken hebben, maar dat weet alleen O. L. Heer en mijn Bewaarengel.

Het schriftelijk werk heb ik gemaakt in de Bibliotheek. Ik zat daar als eene eenzame musch aan eene groote ronde tafel. In een hoek bij het venster zaten aan een kleine tafel de twee toezicht houdende leeraren en een lid van de Commissie van Toezicht, hetzij de Burgemeester, hetzij een eerzaam burger van Kerkrade. Blijkbaar wilde men, ten bewijze dat alles stipt volgens wet en reglement

toegang, eene officieele persoonlijkheid er bij hebben. Bij de eerste examens hield het eerbiedwaardige trio aan de kleine tafel zich nog al rustig. De H. H. Professoren lazen of baden hun brevier, en de Burgemeester wandelde stilletjes op en neer en bad den rozenkrans. Zeker voor mij. Na een drie of vier examens begonnen de H. H. dat stil-zijn blijkbaar iets of wat vervelend te vinden, — toezicht houden is ontzettend taai — en begonnen te praten, eerst stilletjes, daarna wat luider. Toen echter de Kerkraadsche politiek op tafel kwam werd de discussie in den professoralen hoek zóó geänimeerd, dat ik mij ten slotte genoodzaakt zag, de H. H. beleefd en eerbiedig te verzoeken den mond te houden.

Na elk examen stond de professor van het vak aan de deur te wachten en moest ik uitvoerig relaas geven van mijn werk en liefst ook mijn kladwerk laten zien. Dat gaf dan stof tot diepgaande beschouwingen en discussies tusschen de professoren.

Zelfs de filosofen interesseerden zich voor hun would-be collega van de andere Faculteit. In het Nederlandsch had ik het opstel gekozen „Kleine oorzaken hebben dikwijls groote gevolgen” en in mijn werk aangetoond dat dit spreekwoord eigenlijk onjuist is en dat het gevolg niet grooter kan zijn dan de oorzaak. — Ik ben eenigszins filosofisch aangelegd, waarschijnlijk tengevolge van de vermelde uitspraak van den H. Moubis. — Mijn antwoord was tot in de Philosophie doorgedrongen en werd daar besproken. De geheele Philosophie is toen eenigen tijd in twee kampen verdeeld geweest: vóór of tegen mijn opvatting.

's Zaterdags middag kreeg ik plotseling hevige kiespijn en 's maandags was weer examen. Toen was Holland in last. De Directeur werd zenuwachtig, de Provisor liep naar de keuken om het vuur te doen opstoken voor heete compressen en kamilleethee; de Prof. van de klas achtte een flinke warme wijngrog een uitstekend middel — ik was het met hem eens —; een ander Prof. kwam aangelopen met eenige fijne sigaren en verklaarde dat rooken een verdoovende werking uitoevende — dat vond ik ook —; de

Professor van de infirmerie haalde een beenstijve van een doode pad te voorschijn om daarmee den kies aan te raken, wat de pijn als bij tooverslag zou doen ophouden; . . . totdat de kalme Heer X., in welwillende overweging gaf mij naar den dokter te sturen en de kies te laten trekken! Wat dan ook geschiedde.

Het mondeling gedeelte van het examen werd afgenomen te Maastricht en wel in de Redoute-zaal. Daar moest ook worden geteekend. Het examen voor Hand- en Rechtlĳnig Teekenen werd destijds gedurende het mondeling gedeelte afgenomen. De opgaven voor beide vakken werden uitgezocht door de Commissie. De Directeur van Rolduc, de Z. E. H. Everts was lid der Commissie en examinerator voor Nederlandsch.

Bij 't examen in dat vak was ik de kluts kwijt, gewoonweg bedonderd. Denkeliĳ voor den Directeur, die te Rolduc vrij streng was en nu poeslief.

„Wat hebt ge gelezen?”

„Max Havelaar.”

„Kunt ge mij een paar personen uit dat werk noemen, die bijzonder uwe aandacht hebben getrokken?”

Geen antwoord.

„Denk eens na, ge herinnert u toch wel een opmerkelĳ persoon uit Max Havelaar”.

Ik zweeg in vier talen.

„Ge kent toch Droogstoppel!”

Toen antwoordde ik niet, maar mompelde binnensmonds: „Batavus Droogstoppel, makelaar in koffiē, Lauriergracht no. 37.”

De 2e examinerator, die het verstaan had, schoot in een gullen lach. Toen was het ijs gebroken en ging 't geheele examen als van een leien dakje.

Mijn examen in Staatshuishoudkunde was bijzonder goed. Mijn Professor, de E. H. Menten zat als toehoorder er bij. Examinerator was Mr. A. Sassen. Nadat ik een aantal vragen zeer goed had beantwoord, werd mij op 't einde de vraag gesteld:

„Kunt ge me eenige personen noemen, die men als grondleggers van bijzondere stelsels in de Staatshuishoudkunde kan aanzien?”

„Aristoteles, Plato, Adam Smith, Cobden. . . .”

„Ge noemdet daar Aristoteles en Plato.

Zoudt ge mij met een enkel woord kunnen karakteriseeren het onderscheid tusschen het stelsel van een dier Grieksche wijsgeeren, Aristoteles b.v., en dat van Adam Smith?”

„Aristoteles wilde door meer rijkdom meer arbeid, en Adam Smith door meer arbeid meer rijkdom voortbrengen.”

„Goed, best, uitmuntend! Dank u.”

Ik wist er geen stom woord van af, en heb, quelque diable poussant, het antwoord brutaalweg uit den duim gezogen. Wel heb ik den examinerator sterk in verdenking dat hij er net zooveel van af wist als ik. Stel je voor: Aristoteles contra Adam Smith! Ik zie die twee in de Elyseesche velden aan 't disputeeren over hunne economische principen. De E. H. Menten zat van mijn examen te savoueren met een uitdrukking: „dat is nu mijn onderwijs” en gereed om de felicitaties gracieu en bescheiden in ontvangst te nemen.

Het examen was afgelopen en ik keerde terug naar Rolduc. Toen volgde de zenuwachtige tijd van wachten op den uitslag. In 1874 mocht door de Commissie over de candidaten eerst worden beslist na afloop van het examen van alle candidaten.

Eindelijk kwam het telegram van den Directeur: „Geslaagd”.

Hoera!

Het proefvarkentje was gewogen en niet te licht bevonden. Er was een nieuwe parel gehecht aan de kroon van Rolduc. Die parel ben IK.

Mijn groepcijfers waren: 6, 8, 8, 8, 8. De 6 in Groep A. heb ik te danken aan die. . . . Beschrijvende Meetkunde.

Vreugde was er bij mij, vreugde bij den Directeur en de leeraars. 't Was een pak van het hart en het succes was verdiend. De eerste bijzondere Katholieke Hoogere Burgerschool in Nederland was gevestigd! En het was het oude Kloosterrade, dat het „Auspice Deo” had aangedurfd. Deo gratias.

Ir. L. A. J. KEULLER.

.....